

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Кістерського Леоніда Леонідовича

на дисертацію Радзівєвської Світлани Олександрівни

«Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дослідження

Тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною, що обумовлено багатьма чинниками.

Після проголошення незалежності Україна включилася в складні інтеграційні процеси в умовах глобалізації. Крім того, період реформ характеризувався «багатошаровим» завданням:

- розбудова незалежної держави, що регулюється законами;
- формування активного громадянського суспільства;
- розробка та реалізація програмної перебудови, заснованої на ринкових принципах.

У результаті надто швидкого включення в глобальні економічні процеси та панування в країні неоліберальної економічної ідеології, Україна занурилась у глибоку економічну кризу. Однією з головних причин кризи стала саме політика швидкої, непідготовленої і непродуманої інтеграції економіки країни в систему міжнародного розподілу праці, внаслідок чого Україна перетворилася з країни з розвинутою промислово-аграрною економікою на сировинний придаток розвинутих країн.

Ознакою високого ступеню участі економіки України у світовій економіці стали наслідки глобальної кризи 2008–2009 рр., що вказали на не виправдане сподівання на здатність механізму ринкового саморегулювання розв'язувати всі проблеми. Саме завдяки кризі стало очевидним, що у цих складних умовах єдиним інститутом, здатним мобілізувати ресурси, необхідні для протидії серйозним системним загрозам, залишається держава. Нарешті зрозумілим стало і те, що функціонування національного господарства залежить від стійкості й потужності системи державного управління.

У сучасних умовах розвитку національної економіки вищезазначені проблеми набули подальшого загострення і ще більшої актуальності: принципово основним, що необхідно скорегувати в господарському механізмі України для того, щоб стати економічно розвинутою країною-інноватором у постіндустріальному глобалізованому світі є підвищення ефективності державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни.

Проблематика розвитку національної економіки, питання трансформації державного управління і реалізації інтеграційного потенціалу України досліджувались багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Але визнаючи вагомість їх наукового доробку з проблематики, що досліджується, можна дійти наступних основних висновків:

недостатня увага приділяється проблемам формування, розвитку, та ефективного використання інтеграційного потенціалу країни;

не повною мірою досліджені сучасні аспекти державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни в умовах трансформаційних процесів.

Ці та інші питання потребують комплексного дослідження й актуалізують необхідність вирішення наукової проблеми підвищення ефективності використання інтеграційного потенціалу України. Саме ці проблеми сучасної України зумовили вибір теми, мети та завдань дисертаційного дослідження та визначили високу актуальність дисертаційної роботи Радзівської Світлани Олександрівни та обумовили її науково-практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими планами і темами

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт ВНЗ Державного університету інфраструктури та технологій (№ 0118U001468). Крім того, основні положення і рекомендації, які викладено у дисертації, є складовими науково-дослідних робіт за темами: «“Зелене” зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» ВНЗ «Національна академія управління» (№ 0122U202055); «Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах дії Угоди про асоціацію» Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки (№ 0120U104933); «Особливості міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації» Державного університету інфраструктури та технологій (№ 0118U001468).

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість положень забезпечується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, аналізу й синтезу, класифікації й систематизації, економіко-статистичного аналізу, моделювання, порівняння й аналогії до дослідження взаємозв'язків та взаємовпливів між суперечностями сучасного етапу розвитку інтеграційних процесів, а також в частині формування понятійного апарату даного наукового дослідження.

Всі наукові положення дисертаційної роботи мають достатній рівень обґрунтованості за рахунок:

- вивчення і критичного аналізу значної кількості наукових праць провідних учених з питань становлення України як незалежної держави, зародження та розвитку інтеграційного потенціалу країни, підвищення ефективності реалізації інтеграційного потенціалу України засобами зовнішньоекономічної політики в умовах євроінтеграції, а також забезпечення розвитку інтеграційного потенціалу України шляхом модернізації аграрної, екологічної та соціальної політики;
- Зміцнення інтеграційного потенціалу України сучасними засобами індустріальної та науково-технічної політики;
- Збору й аналізу статистичної інформації щодо трансрегіонального виміру розвитку інтеграційного потенціалу України в умовах наближення до Євроатлантичного центру економічного впливу, а також особливості реалізації інтеграційного потенціалу України у відносинах між Україною та окремими країнами;
- 5.2. Здійснення систематизації теоретико-методологічних підвалин дослідження розвитку соціальної складової інтеграційного потенціалу України в умовах інноваційних змін у національній економіці на шляху до ЄС.

Достовірність наукових положень дисертації

Достовірність основних результатів, запропоновані автором наукові положення, висновки і рекомендації ґрунтуються на аналізі праць відомих українських та закордонних учених з питань проблематики державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України та необхідності підвищення ефективності державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни, Законів України, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України з питань реалізації державної політики в Україні, Директив і Рекомендацій Ради ЄС стосовно європейської політики в частині регулювання економічного розвитку.

Достовірність результатів також забезпечено практичним використанням окремих положень дослідження, про що свідчить наявність 13 довідок про впровадження, в тому числі законодавчого рівня, а також апробацією основних результатів дослідження на 16 науково-практичних конференціях та круглих столах.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розв'язанні важливої науково-прикладної проблеми обґрунтування концептуальних, теоретико-методологічних засад і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України.

Серед вагомих здобутків і результатів дисертаційної роботи С.О. Радзівської, що характеризуються науковою новизною, варто виділити основні:

1. Обґрунтовано авторське визначення та розкрито сутність державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України як процесу впливу держави на перебіг інтеграційних процесів з метою підвищення соціально-економічного розвитку країни через повноцінну реалізацію економічного потенціалу України у зовнішньоекономічних відносинах із державами та регіональними об'єднаннями в умовах наближення до ЄС.
2. Розроблено шляхи використання широкого спектра комплементарних державних політик, серед яких промислова, науково-технічна, інноваційна, інвестиційна, структурна, регуляторна, інтеграційна, зовнішньоторговельна, соціальна, аграрна, екологічна, фінансова, валютно-курсова, грошово-кредитна, бюджетно-податкова, цінова тощо, з метою забезпечення політичного, економічного, технологічного, фінансового, продовольчого та інших видів суверенітету.
3. Запропоновано методи державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України, що передбачають формулювання та своєчасне впровадження державних інструментів впливу, спрямованих на досягнення актуальних державних завдань у процесі реалізації Угоди про асоціацію.
4. Критично проаналізовано діалектику державного та глобального управління й регулювання в умовах посилення світових інтеграційних процесів. Припущення, що національна держава зникне з міжнародної арени, вимагає теоретичного аналізу геополітичної концепції, крім того, існує широка варіативність різних моделей держави з точки зору її співвідношення з соціумом і відповідних систем державного управління. Перенесення моделі без питання щодо того, чи необхідно її застосовувати до конкретних цивілізаційних умов іншої країни, може призвести до деструктивних результатів, адже системи державного управління суттєво відрізняються у різних країнах, відображаючи історію, традиції, тип національної культури, геополітичне положення країни тощо.
5. Доведено, що національна держава залишиться головним суб'єктом міжнародних відносин, а ефективність функціонування системи державного управління відіграватиме ключову роль у розвитку національної економіки;
6. Обґрунтовано, що виникнення конфліктів під час інтеграції є результатом розв'язання суперечностей, основною з яких є суперечність між інтересами інтеграційного об'єднання як єдиного цілого й національними інтересами держав, що об'єднуються. Конфлікт інтересів виникає тоді, коли в інтеграційних процесах

інтереси окремих держав ігноруються внаслідок першочергового забезпечення задоволення інтересів об'єднання, що зароджує дезінтеграційні процеси.

7. Виявлено вплив міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва та трансформації національної державності на особливості становлення і перебігу інтеграційних процесів та обґрунтовано провідну роль в їхньому розвитку національної держави; новітній поділ праці, пов'язаний із розгортанням Четвертої промислової революції, вимагає термінового здійснення реіндустріалізації України як для функціонування національної економіки у постіндустріальному глобалізованому світі загалом, так і з метою повноцінної реалізації інтеграційного потенціалу держави зокрема.
8. До авторських результатів проведеного дослідження, які відповідають критеріям наукової новизни, належить комплексний та обґрунтований погляд на зміцнення суверенітету в процесах регіональної економічної інтеграції. При утворенні наднаціональних органів управління не спостерігається втрата державами частини суверенітету, а механізм об'єднання держав спрямований на краще забезпечення національними державами суверенітету при їх участі у процесах регіоналізації. В основу аргументації такого висновку покладено факт добровільності входження держав до складу регіональних об'єднань з метою забезпечення кращого досягнення своїх цілей на основі суверенітету. Тому передача частини суверенітету наднаціональним органам має на меті для держав-членів об'єднання досягнення своїх цілей. І якщо така передача частини суверенітету не забезпечує кращого досягнення цілей держави, то вона може відкликати передані частини суверенітету або навіть вийти зі складу об'єднання. Тобто, держава передає частину свого суверенітету в її інтересах для тимчасового використання наднаціональними органами і цим не зменшує свій суверенітет, а посилює його за допомогою наднаціональних органів.
9. І, нарешті, доцільно також звернути увагу на новизну у запропонованій авторкою дисертації аргументації стосовно розвитку інтеграційного потенціалу України для збільшення експорту високотехнологічних товарів і послуг до всіх торговельних партнерів, беручи за приклад торговельну політику ЄС; також до новизни можна віднести запропоновані методи завоювання у тісному єднанні з країнами ЄС ринків Азії, Північної та Латинської Америки, Карибського басейну, Африки. Для України особливого значення набуває розвиток інтеграційних зв'язків з ЄС, зокрема характер змін у структурі торгівлі товарами та послугами: збільшення питомої ваги експорту продукції із значною часткою доданої вартості й імпорту сучасного обладнання

з метою підвищення технологічного рівня галузей української промисловості в контексті Четвертої промислової революції. Наголошено на необхідності нарощування Україною експорту високотехнологічної продукції до ЄС шляхом доповнення регіональної інтеграції транснаціональною, включенням українських виробництв у систему функціонуючих у ЄС ланцюгів виробництв високотехнологічної продукції та утворенням нових ТНК, як у країнах ЄС, так і в Україні.

Повнота висвітлення і викладення сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих авторкою працях

Основні положення дисертаційної роботи з достатньою повнотою відображено в 63 наукових та 2 навчальних публікаціях, у тому числі: у 2 одноосібних монографіях, 4 колективних монографіях, серед яких 3 – за кордоном; 7 публікацій у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами Web of Science Core Collection та/або Scopus; 1 – навчально-методичний посібник, 1 – конспект лекцій; 40 наукових статей, з них 24 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 14 – в наукових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, та 10 публікації апробаційного характеру.

Методологічні, теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи пройшли апробацію і одержали позитивну оцінку на 16 національних та міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що авторкою дослідження Радзівєвською С.О. виконано всі вимоги щодо кількості та обсягу публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів

Теоретична цінність дисертаційної роботи та отриманих результатів визначається внеском авторки у вирішення концептуальних засад розвитку інтеграційного потенціалу країни у світовому господарстві, виявленні впливу міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва та трансформації національної державності на особливості становлення і перебігу інтеграційних процесів.

Сформульовані в результаті дослідження положення, висновки та пропозиції розширюють і доповнюють ряд аспектів теорії щодо обґрунтування ролі цивілізаційно-культурного чинника у розвитку інтеграційного потенціалу держави та виявляють суперечності сучасного етапу розвитку інтеграційних процесів, а також логічне обґрунтовують

авторське визначення та розкриття сутності поняття «державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України».

Практичну значимість дисертаційної роботи підтверджено використанням наукових розробок і пропозицій С.О. Радзівської в інституціях різного рівня, включаючи законодавчий, що засвідчено відповідними довідками.

Відсутність у дисертації та наукових працях, які розкривають її результати, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

При проведенні експертизи дисертаційної роботи в установі, де виконувалася дисертація, а також у спеціалізованій вченій раді повною мірою встановлено відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації на основі дослідження тексту роботи, опублікованих праць та використання спеціалізованого програмного забезпечення. Крім того, опубліковані праці у фахових виданнях та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, пройшли відповідне рецензування в тому числі щодо відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи результати дослідження, а також відмічаючи безумовну наукову та практичну значущість дисертаційної роботи Світлани Олександрівни Радзівської вважаємо, що слід в майбутніх дослідженнях звернути увагу на деякі дискусійні положення, а саме:

1. У першому розділі дисертаційного дослідження «Концептуальні засади розвитку інтеграційного потенціалу країни» авторка вказує на «тісний взаємозв'язок між економічним та інтеграційним потенціалами національної економіки» (с.47), однак не розкриває цей взаємозв'язок. Слід також відзначити, що авторка наводить декілька визначень поняття «економічний потенціал країни», однак залишається незрозумілим, що саме дисертантка називає поняттям «інтеграційний потенціал країни». Схематичне представлення матеріалу першого розділу дослідження у вигляді блок-схеми на рис. 1.10 (с.105) у цілому заслуговує на позитивну оцінку, однак авторці доцільно було би більше уваги приділити висвітленню сутності складних понять та поясненню відповідних взаємозв'язків.
2. У другому розділі роботи «Теоретико-методологічні основи державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни» стверджується, що «у сучасних умовах загострення суперечностей і прискорення трансформацій *передбачається якщо не ліквідація у якості основної ланки світової економіки окремої держави, то принаймні серйозні зміни її функцій та відповідних прав і обов'язків*» (с.119) і в цьому ж розділі авторка доходить висновку, що «трансформація супроводжується прискоренням

процесів позбавлення національних урядів частини їх функцій і відповідно частини повноважень та відповідальності шляхом як делегування донизу, так і делегування догори» (с.174-175). Така позиція потребує аргументації в контексті поєднання двох різноспрямованих процесів, адже у роботі одночасно наголошується на тому, що «держава залишатиметься як гарантом забезпечення умов життєдіяльності своїх громадян, так і основним суб'єктом системи світового господарства» (с.175).

3. У роботі слушно наголошується, що «існує широка варіативність різних моделей держави з точки зору її співвідношення з соціумом і відповідних систем державного управління» (с.33-34) і відзначається, що перенесення моделі без питання щодо того, чи необхідно її застосовувати до конкретних цивілізаційних умов іншої країни, може призвести до деструктивних результатів. У такому контексті, на наш погляд, авторці слідувало б більш глибоко та детально зупинитися на висвітленні проблем реформування системи публічного управління та адміністрування в нашій державі.
4. У цілому погоджуючись з одержаними у третьому розділі науковими результатами слід підкреслити надто стислий виклад тих положень дослідження, які можуть виявити причини недоліків і невдач ринкової трансформації з метою їх усунення в подальшому. У той же час в сучасних умовах загострення глобальних суперечностей і загроз потребує поглибленого висвітлення аналіз інтеграційно-дезінтеграційних процесів, спричинених глобальним конфліктом, локалізованим в Україні, який призвів до суттєвого ускладнення реалізації інтеграційного потенціалу нашої держави, загострив проблеми у фінансовій сфері, актуалізував можливості втрати або значного зменшення наявних раніше конкурентних переваг, серед яких: зниження транзитного потенціалу, еміграція висококваліфікованих працівників тощо.

Однак зазначені зауваження та висловлені дискусійні положення не знижують високої позитивної оцінки дисертаційної роботи в цілому, а, таким чином, підкреслюють високий теоретичний та практичний рівень здобувачки докторського наукового ступеню.

Відповідність установленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»

Назва дисертації відбиває її зміст, що у свою чергу свідчить про досягнення сформульованої мети, та вирішення поставлених автором задач дослідження. Робота в достатній мірі ілюстрована таблицями та рисунками. Текст викладено лаконічною науковою мовою. По кожному розділу дисертації і роботі в цілому зроблено чіткі висновки, одержані автором особисто. Оформлення і зміст дисертаційної роботи відповідають

вимогам що висуваються до докторських дисертацій спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат за своїм змістом цілком відповідає основним положенням та висновкам дисертації, відображає її структуру і порядок викладення матеріалу.

Загальний висновок

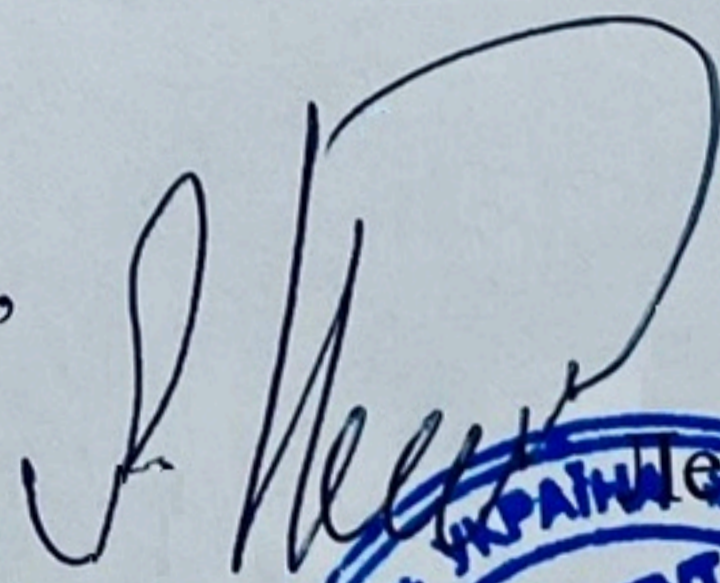
Аналіз змісту дисертаційної роботи Радзієвської Світлани Олександрівни «Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, реферату дисертації та ознайомлення з науковими працями здобувачки свідчать про те, що дисертаційна праця має значення для науки і практики. Дисертаційне дослідження сприяє розв'язанню важливої науково-прикладної проблеми - обґрунтуванню концептуальних, теоретико-методологічних засад і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України.

Незважаючи на окремі зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи, необхідно зазначити, що її основні положення, висновки та рекомендації мають належну аргументацію, достатньою мірою обґрунтовані та науково достовірні.

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України» є цілісним, самостійним і завершеним дослідженням; за змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація цілком відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідно до «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка - Радзієвська Світлана Олександрівна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Директор інституту міжнародного
ділового співробітництва

Світлана Олександрівна Радзієвська

Заст. директора з наукової роботи

к.е.н., доцент Т.В. Митова

